

REMISSVAR

2024-10-08

Dnr: BO 2024-0200

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss över SOU 2024:51, En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess

(dnr Ju2024/01521)

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Yttrandet avgränsas till övergripande synpunkter.

Bedömningar av konsekvenser för barn och barns rättigheter saknas även i slutbetänkandet

I sitt remissvar¹ över utredningens delbetänkande SOU 2023:67 konstaterade Barnombudsmannen att bedömningar av konsekvenser för barn och deras rättigheter saknades, trots att förslagen och bedömningarna rörde barn. Barnombudsmannen lyfte fram att ett barn till exempel skulle kunna vara målsägande, misstänkt eller tilltalad i en förundersökning eller rättegång där ett anonymt vittne hörs, eller själv vara ett anonymt vittne. Barnkonventionen nämndes trots detta över huvud taget inte i delbetänkandet.

Barnombudsmannen konstaterar att situationen är densamma i detta betänkande.

I betänkandet nämns situationer där barn är berörda endast på ett fåtal ställen (exempelvis s. 145, där det resoneras om att den person som ska förhöras är ung), men hur barn berörs av förslagen och bedömningarna synliggörs i övrigt inte i betänkandet. Bedömningar av konsekvenser specifikt för barn och deras rättigheter saknas, liksom kopplingar till barnkonventionen, som inte nämns över huvud taget.

Barnombudsmannen framhåller åter igen² att regeringen i propositionen till inkorporeringen av barnkonventionen har framhållit att en inkorporering innebär ett förtydligande av att lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen. Regeringen hänvisar till strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (proposition 2009/10:232) och till att det där betonas att det är viktigt att hela lagstiftningskedjan, från utredningsdirektiv till beslut i riksdagen, präglas av ett barnrättsperspektiv och att barnets rättigheter uppmärksammas och fångas upp på ett tidigt stadium i lagstiftningsprocessen. Det anges att kommittéväsendet har en central funktion när det gäller att föra in kunskap och olika perspektiv i det politiska systemet och att ta fram underlag för regeringens beslut inom olika

¹ Jfr. Barnombudsmannens svar över delbetänkandet, dnr. BO 2023-0297.

² Jfr. Barnombudsmannens svar över delbetänkandet, dnr. BO 2023-0297.

områden. Vidare uttalas att om barnets rättigheter beaktas redan på utredningsstadiet och synliggörs i betänkanden kan det bidra till att fördjupa diskussionen om de framlagda förslagen och ge ett bättre underlag inför det efterföljande lagstiftningsarbetet.³

FN:s kommitté för barnets rättigheter har också, genom sina senaste rekommendationer till Sverige, bland annat uppmanat staten att säkerställa att barnkonsekvensanalyser är en integrerad del av utredningar som föregår ny lagstiftning och att principen om barnets bästa konsekvent tillämpas i lagstiftningsrelaterade förfaranden.⁴

Barn har inte gjorts delaktiga

Av betänkandet framgår inte att barn gjorts delaktiga i utredningsarbetet. Enligt Barnombudsmannen utgör det en brist. Förslagen rör barn, och deras åsikter och erfarenheter skulle ha utgjort ett värdefullt underlag vid bedömningen av förslagets konsekvenser för barn.

Exempel på förslag där bedömningar av konsekvenser för barn och deras rättigheter borde ha gjorts

Utredningen lämnar förslag om större möjlighet att åberopa tidiga förhör och vittnesattester (avsnitt 4.7.2 och 4.7.6). Till exempel föreslås att en vittnesattest ska kunna åberopas som bevis i en brottmålsrättegång om det är lämpligt.⁵ Utredningen framhåller att detta tillsammans med andra förslag kan leda till minskade påfrestningar för en förhörsperson, såsom kortare väntan på en rättegång. Vidare lyfts att ett vittne eller en målsägande då inte behöver inställa sig vid rätten och att det kan bidra till minskad risk för att vittnen och brottsoffer utsätts för hot m.m. Barnombudsmannen instämmer i vad utredningen skriver om faktiska konsekvenser (avsnitt 7.3.2), det vill säga att förslagen kan medföra positiva effekter för enskilda, även för barn (jfr. bland annat artikel 19 om barnets rätt till skydd mot alla former av våld). En positiv effekt skulle kunna vara att barn behöver sitta häktade kortare tid än idag. Kortare häktningstider för barn är något som Barnombudsmannen ser som en mycket angelägen fråga. Som utredningen själv anger (s. 120) har Sverige under lång tid fått såväl internationell som nationell kritik för både långvariga häktningar och en omfattande användning av restriktioner. Samtidigt kan det också finnas situationer där det utifrån det individuella barnets bästa är viktigt för barnet att få komma till tals i domstolen, och att det inte är något som ska undvikas (jfr. artikel 12 om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade).

Utän att ta ställning till förslaget i sig vill Barnombudsmannen med detta exempel illustrera vikten av att utredningar i sina överväganden identifierar vilka grupper av barn som berörs av förslagen och gör noggranna bedömningar av konsekvenser för dessa. En möjlig följd av en sådan bedömning kan bli att förslag läggs fram trots att det innebär vissa negativa konsekvenser för barn och deras rättigheter, för att andra intressen väger över eller att konsekvenserna för barn är mestadels positiva. Även i sådana fall behöver emellertid resonemangen synliggöras, och vid behov behöver åtgärder föreslås för att minimera negativa konsekvenser för barn och deras rättigheter.

³ Proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 74 och 95.

⁴ CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 6(b) och 18(a).

⁵ I stället för som idag: om parterna godtar det och det inte är uppenbart olämpligt.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit juristen Karin Juhlén. I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningschefen Erik Henriksson och biträdande avdelningschefen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
barnombudsman

Kopia till:

Ju.da@regeringskansliet.se